

Šumarstvo

U izveštajnom periodu nije bilo gotovo nikakvih izmena u strateškom i zakonodavnom okviru za šumarstvo. Nije donesen nijedan zakonski ili podzakonski akt, izuzev periodičnih akata koji se donose na godišnjem nivou.

Program razvoja šumarstva, osnovni strateški dokument za šumarstvo u Srbiji, i dalje nije donesen niti postoje javno odstupne informacije o njegovoj izradi. Jedini pomak u odnosu na prethodne godine je objavljivanje podataka Druge nacionalne inventure šuma.

Napretka nema ni u usaglašavanju sa dvama EU dokumentima koja su relevantna za šumarstvo, a to su FLEGT uredba²²³, koja reguliše uvoz drvnih proizvoda u Evropsku uniju i EUTR uredba²²⁴, koja reguliše trgovinu drvetom i drvnim proizvodima. Spremnost Srbije da u potpunosti primeni ova dva dokumenta se i dalje ocenjuje kao niska. Trenutno ne postoji adekvatan zakonski i administrativni okvir koji bi omogućio kontrolu trgovine drvetom u skladu sa EU propisima. Status ranije izrađenog predloga zakona za oblast trgovine drvetom nije jasan, odnosno ne postoje nikakve javno dostupne informacije o njemu.

U gazdovanja šumama na terenu takođe nije bilo promena i ono se nastavlja u skladu s dosadašnjom praksom. Usled odsustva bilo kakvih promena u politikama jasno je da se ne mogu očekivati ni neke značajnije promene u generalnom stanju šuma u Republici Srbiji. Ono se i dalje može okarakterisati kao nepovoljno. Pre svega, to se ogleda u visokoj zastupljenosti izdanačkih šuma. Ostali problemi koji utiču na kvalitet šuma, ali i na efikasnost gazdovanja jesu raširenost pojave bespravne seča šuma, nedostatak podataka o šumama u privatnom vlasništvu, kao i slaba kontrola njihovog korišćenja.

Strateški i zakonodavni okvir

U 2023. godini nije bilo aktivnosti na polju razvoja strateških ili zakonskih dokumenata u oblasti šumarstva.

Zakonom o šumama²²⁵ kao osnovnim strateškim dokumentom u oblasti šumarstva definisan je Program razvoja šumarstva. Izrada ovog programa najavljuje se već više godina, ali do danas nema javno dostupnih informacija o njegovoj izradi. Podrška za izradu ovog dokument je trebalo da bude ostvarena kroz dva međunarodna projekta, kroz tvining-projekat „Unapređenje upravljanja šumama u Srbiji kao doprinos ublažavanju klimatskih promena i prilagođavanju na izmenjene klimatske uslove“, finansiran od strane EU, i kroz projekat „Doprinos održivog gazdovanja šumama niskim emisijama i prilagodljivom razvoju“, koji se finansira kroz *Global Environmental Facility* mehanizam (GEF). Prema izveštajima o realizaciji drugog projekta, koji su dostupni na internet stranicama GEF-a, Program nije izrađen zbog kašnjenja u realizaciji i obradi podataka Druge nacionalne inventure šuma.

Uz međunarodnu pomoć, ostvarenu kroz implementaciju ovih projekata, u okviru Projekta je izrađen i Nacrt zakona o prometu drveta i drvnih proizvoda koji bi trebalo da reguliše institucionalnu kontrolu sledljivosti porekla drveta i drvnih proizvoda i da u potpunosti uskladi nacionalni zakonski okvir sa zahtevima FLEGT i EUTR uredbi. Trenutni status ovog nacrta je nepoznat, jer ne postoje javno dostupne informacije.

U zakonskom okviru za šumarstvo, ako izuzmemo donošenje redovnih periodičnih akata (npr. Uredba o utvrđivanju godišnjih programa korišćenja sredstava za razvoj šumarstva), nije bilo napretka.

225 NSRS, 2010. Narodna skupština Republike Srbije: Zakon o šumama. „Službeni glasnik RS“, br. 30/2010, 93/2012, 89/2015 i 95/2018 – dr. zakon

Sprovedenje propisa

U decembru 2023. godine, uz značajno zakašnjenje, objavljeni su rezultati Druge nacionalne inventure šuma.²²⁶ Inventura je sprovedena u okviru projekta „Doprinos održivog gazdovanja šumama niskim emisijama i prilagodljivom razvoju“, a koji je implementiran u periodu 2018–2023.

Prema objavljenim podacima trenutna šumovitost Srbije iznosi 36,81%, odnosno 39,01% kada se u obzir uzmu i ostale površine pod šumama. To je značajan porast u odnosu na ranije procene koje su se kretale oko 30%. Jedan od uzroka povećanja šumovitosti je najverovatnije zarastanje otvorenih, nešumskih staništa, pre svega livada i pašnjaka, usled depopulacije u ruralnim područjima. Porastu šumovitosti je donekle doprinela i primena drugačije metodologije, odnosno uključivanje i ostalih površina pod šumama u zbirnu šumovitost.

Objavljeni su i precizniji podaci o imovinskom statusu šuma, tako da državne šume čine 41,73% svih šuma, a privatne 58,27%. Podaci o drvenoj zapremini pokazuju da ona u državnim šumama iznosi u proseku 234 m³/ha, a u privatnim 166 m³/ha. Godišnji prirast u državnim šumama je procenjen na 5,55 m³/ha, a privatnim 4,61 m³/ha. Izneseni podaci jasno ukazuju na slabiji kvalitet privatnih šuma i na lošiju praksu gazdovanja privatnim šumama.

Prema poreklu sastojina, u šumama Srbije dominiraju izdanačke šume sa 65,17 %, a prirodne visoke sastojine čine 25,82%. Preostali deo čine veštački podignute sastojine.

Sastojine prirodnog karaktera, u kojima nije bilo antropogenog uticaja, čine svega 0,81% ukupne površine šuma, a čak 92% svih šuma čine jednodobne sastojine. Svi ovi podaci govore da se šume u Srbiji intenzivno koriste već niz decenija na najvećem delu njihove ukupne površine.

226 Rezultati su objavljeni na internet stranici Uprave za šume: <https://upravazasume.gov.rs/oglasna-tabla/naredbu-o-proglasenju-prirodne-nepogode-i-merama-zastite-i-sanacije-suma-ostecenih-vetrolomima-i-vetroizvalama-2/>

Prema podacima RZS²²⁷ u 2023. godini je u Srbiji posečeno 3,34 miliona m³ (2,93 miliona m³ liščara i 402.990 m³ četinarara). U odnosu na 2022. godinu seča je smanjenja za 11%. I dalje se značajno veća količina drveta seče u državnim šumama – 2,69 miliona m³, dok je u privatnim posečeno 648.923 m³. U odnosu na 2022. godinu mnogo veći pad seče je zabeležen u privatnim šumama. U 2022. godini je u njima posečeno preko 900.000 m³. Razlozi za drastično manju posečenu zapreminu u privatnim šumama, iako one zauzimaju nešto veću površinu, mogu biti lošiji kvalitet šuma, slabiji stručni i tehnički kapaciteti za korišćenje šuma, ali i mogućnost da sve posečeno drvo nije adekvatno zabeleženo u zvaničnoj statistici.

S obzirom na to da nije bilo promena u zakonskom okviru, problem neadekvatnog planiranja i korišćenja privatnih šuma i dalje ostaje jedan od značajnijih problema u šumarstvu u Republici Srbiji. Privatni šumski posedi su uglavnom male površine i najčešće s nerešenim vlasničkim odnosima, što stvara realne probleme u efikasnosti gazdovanja. Jedno od mogućih rešenja za prevazilaženje trenutnih poteškoća u gazdovanju privatnim šumama je udruživanje privatnih šumovlasnika i profesionalizacija njihovog rada. Male šumske površine nisu pogodne za dugoročno i održivo planiranje pa se smatra da bi se njihovim ukрупnjavanjem mogle dostići efektivne površine za plansko gazdovanje. Nažalost, ni u ovom procesu nije primećen napredak u 2023. godini. Jedan od pokazatelja sporog unapređenja gazdovanja šumama u privatnom vlasništvu je i nedostatak programa gazdovanja šumama. Prema Zakonu o šumama, za šume većeg broja sopstvenika, odnosno privatne šume, donose se programi gazdovanja šumama. U 2023. godini nije donesen nijedan ovakav program.

Štete u državnim šumama su u 2023. godini iznosile 264.633 m³ drveta, što je gotovo za 60% više nego u 2022. godini.²²⁸ Ovakav porast štete u šumama je najvećim delom posledica elementarnih nepogoda i to pre svega letnjih oluja koje su izazvale obimne vetroizvale i vetrolome u Vojvodini. Štete od elementarnih nepogoda su u 2023. godini iznosile čak 186.047 m³.

227 Republički zavod za statistiku (2024): Seča drveta, 2023; dostupno na: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Pdf/G20231130.pdf>

228 RGZ, 2024. Republički zavod za statistiku: Štete u šumama, 2023. Beograd, dostupno na: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2024/Pdf/G20241147.pdf>

Bespravno posećenog drveta je u 2023. godini bilo 23.649 m³, što je za nekih 10% više nego 2022. godine. I dalje je region južne i istočne Srbije najproblematičniji kada je u pitanju bespravna seče. Pošto se ovde radi samo o zvaničnoj statistici, odnosno evidentiranoj bespravnoj seči, možemo s velikom sigurnošću pretpostaviti da je stvarna bespravna seča veća.

Prema podacima Republičkoj zavoda za statistiku u 2023. godini je zabeleženo samo 13 požara u državnim šumama, dok u privatnim šumama nije bilo prijavljenih požara. Zapremina drveta oštećena u požarima iznosila je 680 m³.

I prema Evropskom informacionom sistemu za šumske požare²²⁹ broj šumskih požara na teritoriji Srbije je bio značajno manji u odnosu na prethodne godine. Prema tom izvoru je u Srbiji u 2023. godini bilo 23 požara koji su zahvatili površinu od 2.312 ha.

Pošumljavanje u Srbiji je povećano u 2023. godini. Ukupno j pošumljeno 1.729 ha, u odnosu na 1.366 ha pošumljenih u 2022. godini.²³⁰

229 <https://effis.jrc.ec.europa.eu/apps/effis.statistics/estimates>

230 RGZ, 2024. Republički zavod za statistiku: Podizanje i gajenje šuma, 2023. Beograd, dostupno na: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2024/Pdf/G20241127.pdf>

Finansiranje

U 2023. godini iz budžeta Republike za sektor šumarstva izdvojeno je blizu 1,3 milijarde dinara (3,2% republičkih rashoda za ZŽS), što je predstavljalo povećanje za oko 15% u odnosu na 2022. godinu. Za realizaciju programa u oblasti šumarstva nadležna je Uprava za šume u okviru Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva. Najvažniji program koji se finansira iz republičkog budžeta je Održivi razvoj i unapređenje šumarstva, za koji je u prošloj godini potrošeno oko 850 miliona dinara (slično kao u 2022. godini). Naime, ova programska aktivnost obuhvata niz projekata od značaja iz ugla ZŽS: zaštitu šuma, sadnju šumskog drveća u jesen tekuće i u proleće naredne godine, gradnju šumskih puteva, proizvodnju šumskog semena i šumskog sadnog materijala. Budžetom za 2023. godinu bila su planirana i sredstva za realizaciju twining projekta za unapređenje gazdovanja šumama u Srbiji i usklađivanje sektora šumarstva sa EU propisima (IPA 2016) u iznosu od 50 miliona dinara, ali završni račun budžeta Republike za 2023. godinu sugerise da ovaj projekat nije realizovan tokom prošle godine.

Vlada je u budžetu za 2024. godinu predvidela smanjenje ukupnih izdataka za šumarstvo za oko 30% u odnosu na prošlu godinu – na oko 890 miliona dinara (manje od 2% ukupnih izdataka za ZŽS). Posledično, umanjena su i budžetska sredstva za program održivog razvoja i unapređenje šumarstva na 800 miliona dinara. Pored smanjenja finansijskih sredstava za ovaj važan program, problem je i još uvek nepovoljna struktura ovih budžetskih rashoda. Naime, Uredbom o utvrđivanju godišnjeg programa korišćenja sredstava za održivi razvoj i unapređenje šumarstva u 2024. godini iz marta ove godine još uvek se najveći deo izdvaja za gradnju i rekonstrukciju šumskih puteva (oko 340 miliona dinara), što znači da tek nešto više od polovine sredstava zapravo odlazi na održavanje i unapređenje kvaliteta šumskih ekosistema. I u ovoj godini najavljuje se twining projekat za unapređenje gazdovanja šumama u Srbiji koji se finansira iz IPA fondova, doduše, ovaj put je budžetirano svega oko šest miliona dinara.

Preporuke

Strateški i zakonodavni okvir

- 1.** Potrebno je izraditi nacionalni strateški dokument (program razvoja) za šumarstvo koji će dati dugoročnu viziju razvoja ove oblasti u Srbiji, sa akcionim planom s preciziranim izvorima finansiranja, odgovornim institucijama i dinamikom sprovođenja. Ovaj dokument mora uzeti u obzir relevantne dokumente koji se trenutno razvijaju na nivou EU (Strategija zaštite biodiverziteta do 2030. i drugi dokumenti iz paketa Zelenog dogovora).
- 2.** Razviti institucionalni okvir s jasno definisanim nadležnostima za sprovođenje EUTR i FLEGT uredbi.

Sprovođenje propisa

- 3.** Ojačati kapacitete nadležnih institucija za implementaciju EU zakonodavstva i međunarodnih ugovora iz oblasti zaštite prirode (Direktiva o staništima i Direktiva o pticama, CITES konvencija i dr.).
- 4.** Ojačati kapacitete nadležnih institucija u šumarstvu za EU integracije u oblasti klimatskih promena i energetike.
- 5.** Omogućiti efektivno učešće javnosti u razvoju ključnih dokumenata koji regulišu korišćenje šuma (uključujući i osnove gazdovanja šumama).
- 6.** Vrednovati i promovisati ostale ekosistemske usluge koje pružaju šume, osim drveta, i koristiti ih u planiranju gazdovanja šumama.
- 7.** Unaprediti kvalitet podataka o šumama u privatnom vlasništvu i pojačati kontrolu njihovog korišćenja.

8. Unaprediti saradnju sa ostalim sektorima (zaštita prirode, energika, klimatske promene, upravljanje vodama) u cilju integralnog upravljanja šumskim ekosistemima.
9. Uspostaviti međuresornu radnu grupu koja će koordinisati efikasnu izradu planova za pošumljavanje u oblastima gde je to neophodno (npr. AP Vojvodina).

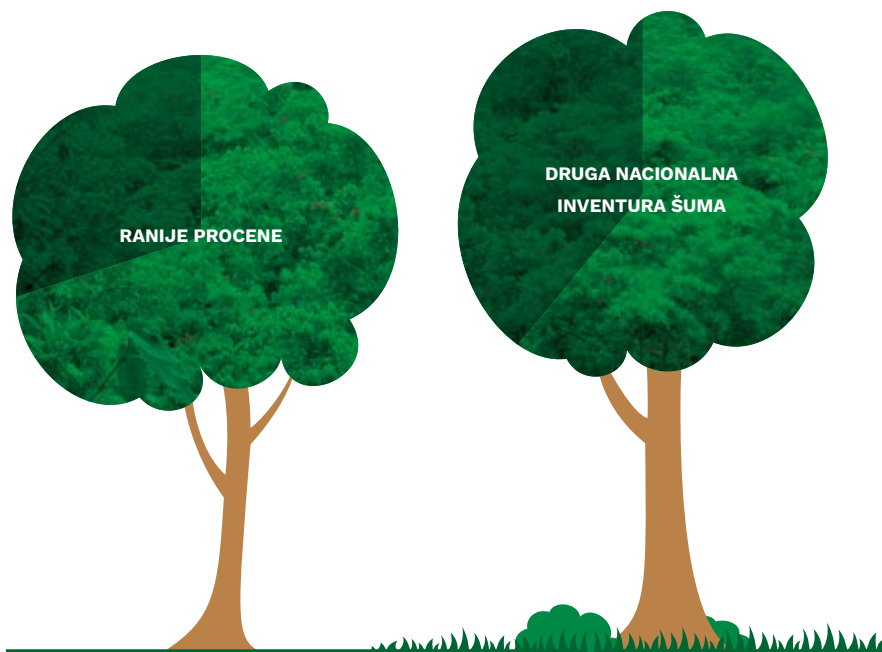

Finansiranje

10. Sredstva Budžetskog fonda za šume u većoj meri usmeriti ka finansiranju zaštite i unapređenja šumskih ekosistema koji pružaju usluge od opšte koristi.

PROCENE ŠUMOVITOSTI SRBIJE

29,1%

39,01%

RAZLOZI: Jedan od uzroka povećanja šumovitosti je najverovatnije zarastanje otvorenih, nešumskih staništa, pre svega livada i pašnjaka, usled depopulacije u ruralnim područjima i smanjene poljoprivredne aktivnosti.

Porastu šumovitosti je delimično doprinela i **PRIMENA DRUGAČIJE METODOLOGIJE**, odnosno uključivanje i ostalih površina pod šumama koje ranije nisu uračunavane u zbirnu šumovitost.

